

Summary

During the reconstruction of the historical waterworks building in Brno on Žlutý kopec (Tvrďého Street, Staré Brno cadastral area, Brno-City District), the clay insulation of the 1874 water tanks was once again recorded and documented during the second stage of the excavation (Fig. 35). A cellar with an entrance, along with a lavatory area featuring a cesspit and sewage disposal system leading to an exterior cesspit located further to the east, was partially documented at the site of the former caretaker's house, likely constructed around 1873.

Hynek Zbranek

Brno (k. ú. Štýřice, okr. Brno-město)

Táborského nábřeží, ul. Ludmily Konečné, Vídeňská, parc. č. 725/1, 701/1, 640/1, 640/2.

Novověk. Most/brod. Sonda. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1857753N, 16.5930606E; 49.1861353N, 16.5930672E; 49.1861772N, 16.5950164E

Záchraný archeologický výzkum byl vyvolán zemními pracemi při výkopu pro plynovodní potrubí (akce A071/2023; Sedláčková 2023a) a při rekonstrukci vodovodního potrubí (akce A104/2023; Sedláčková 2023b) v prostoru Táborského nábřeží. Výkopy lokálně zasáhly i do ulice Ludmily Konečné a Vídeňské ulice (obr. 36). Výzkum provedla Archaia Brno z. ú. v září až listopadu 2023.

Zkoumaný prostor se nachází na pravém břehu regulovaného toku řeky Svratky, na severovýchodním úpatí svahu Červeného kopce, v nadmořské výšce 203,6 m (ulice Ludmily Konečné) až 203,1 m (ulice Vídeňská). Zkoumané území je součástí nivy Svratky, která přísluší do Dyjsko-svrateckého úvalu. Geologické podloží tvoří fluviální sedimenty – písčité štěrky, písky a povodňové hlíny, které se zde lokálně usazovaly ještě v novověku. V prostoru Táborského nábřeží se až do závěru 19. století nacházely zahrady. V důsledku regulace řeky Svratky v 1. polovině 20. století a výstavby nového mostu ve 30. a následně ve

40. letech 20. století byl tento prostor dorovnaný mocnými návkami na dnešní úroveň. Půdní horizont se v těchto místech pravděpodobně nikdy nevyvinul, nebo byl zničen erozí a antropogenními procesy již v minulosti.

V rámci obou staveb šlo převážně o liniové výkopy hluboké 1,3 až 1,7 m a široké 0,6 až 1 m. Dokumentované profily víceméně odrážejí skladbu terénu v celém prostoru Táborského nábřeží do hloubky 1,3 m. Podloží nebylo dosaženo, nachází se v hloubce více jak 5 m. V hloubce 0,5–1,3 m byly zachyceny novověké až novodobé vrstvy dorovnávací terén. Na nich byla uložena kamenná dlažba (?) tvořená středními až velkými kameny slepence Old Red a štěrky z těchto kamínků. Na ni nasedala další kamenná dlažba konstruovaná převážně ze středně velkých kusů vápence Hády (?). Následovaly již jen vrstvy dorovnávací terén pod asfaltovou vozovkou. Časové zařazení dokumentovaných situací je obtížné. Do konce 19. století se v tomto prostoru nacházely zahrady. Stratigraficky nejstarší vrstvy však mají charakter více suťového než zahradního horizontu. Lze předpokládat, že vznikly až s výstavbou domů na Táborského nábřeží na přelomu 19. a 20. století, případně je lze dát do souvislosti s terénními úpravami při regulaci řeky Svratky. Určité terénní úpravy zde s jistotou probíhaly i v době výstavby nových mostů v 1. polovině 20. století. Starší dlažba mohla vzniknout jako zpevnění povrchu v tomto období, ale i později.

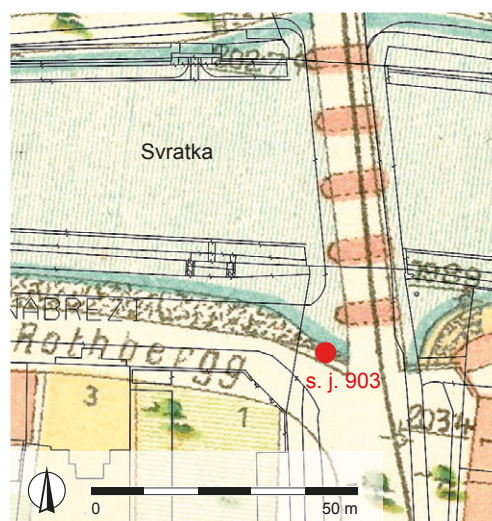
Zajímavý nálezný učiněn v prostoru ulice Vídeňské, kde bylo dokumentováno mohutné zdivo (s. j. 903) dochované již 0,4–0,5 m pod současným povrchem (obr. 37, 38). Konstruováno bylo převážně z velkých kamenů až bloků slepence Old Red, lokálně byly použity cihly. Nález zdiva nabízí několik možných interpretací. Mohlo by se jednat o starší vyzdění břehu řeky v souvislosti s původním mostem. Před regulací řeky Svratky a výstavbou nového mostu ve 30. a následně ve 40. letech 20. století zasahovala totiž řeka v těchto místech více do ulice Vídeňská (směrem na jih) a původní most byl mnohem delší. Méně pravděpodobně se jedná o pilíř některého ze starších mostů.

Literatura

Sedláčková, L. 2023a: *Nálezová zpráva o provedení záchraného archeologického výzkumu při stavbě „Reko MS Brno – Táborského nábřeží“*. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A071/2023. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Obr. 36. Brno, Táborského nábřeží. Lokalizace výzkumu. Autor Archaia Brno z. ú.
Fig. 36. Brno, Táborského nábřeží Street. Excavation area. Author Archaia Brno.

Obr. 37. Brno, Táborského nábřeží. Lokalizace zachyceného zdiva s. j. 903 v podkreslení stabilního katastru města Brna z roku 1906 (Vilemwalter_mapy). Archaia Brno z. ú.

Fig. 37. Brno, Táborského nábřeží Street. Localisation of stone structure s. u. 903, as shown on the 1906 map (Vilemwalter_mapy). Author Archaia Brno.

Obr. 38. Brno, Táborského nábřeží. Pohled na zdivo s. j. 903. Foto Archaia Brno z. ú.
Fig. 38. Brno, Táborského nábřeží Street. View of the structure s. u. 903. Photo by Archaia Brno.

Sedláčková, L. 2023b: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Brno, Táborského nábřeží – drobná rekonstrukce vodovodu“.* Rkp. nálezové zprávy, č. akce A104/2023. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Vilemwalter: *Digitální staré mapy Moravy a města Brna. Katastrální plán Brna 1 : 2880 z roku 1906* [online]. © 2004–2021 vilemwalter.cz. [cit. 2024-10-23]. Dostupné z: <https://vilemwalter.cz/mapy/>.

Summary

During linear trench excavations along Táborského nábřeží Street (Štýřice cadastral area, Brno-City District), predominantly modern-period surface levelling and stone pavement reinforcement were recorded (Fig. 36). Near Vídeňská Street, a massive stone structure (s. u. 903) was identified, which was likely part of the embankment of an older bridge demolished in the 1930s (Fig. 37, 38).

Lenka Sedláčková

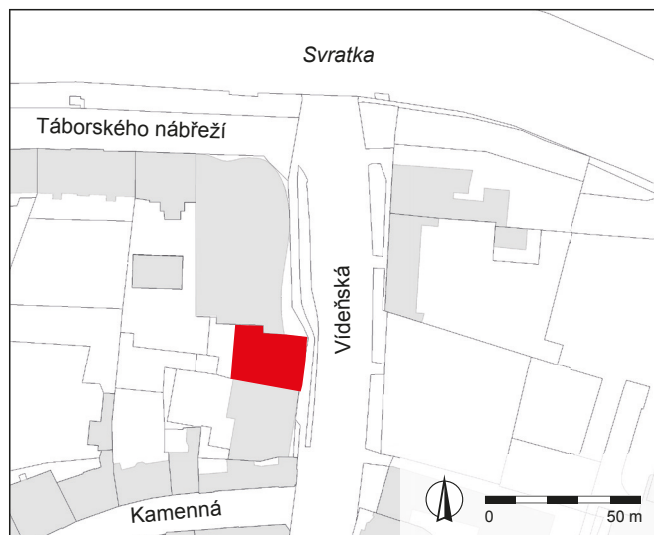
Brno (k. ú. Štýřice, okr. Brno-město)

Ul. Vídeňská č. p. 4, parc. č. 691.

Středověk, novověk. Město. Bez okolností. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1855736N, 16.5947683E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Novostavba objektu na ul. Vídeňská 4, Brno“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A88/2022), terénní část výzkumu se uskutečnila v lednu až březnu 2023 (obr. 39–42).

Obr. 39. Brno, ulice Vídeňská. Zkoumaná plocha (červeně) v širším kontextu. Autor Archaia Brno z. ú.

Fig. 39. Brno, Vídeňská Street. Excavation area (marked in red) in its broader context. Author Archaia Brno.

Archeologický výzkum potvrdil pravěké osídlení (zřejmě především z období kultury s moravskou malovanou keramikou), poprvé byly získány doklady (i když nepřímé) o přítomnost lidí v těchto místech v období raného středověku, jmenovitě v 7.–8. století.

Výzkum doplnil poznatky k příkopu, jenž byl objeven v roce 2013 na parcelách někdejších domů Vídeňská 6 a 8 (Černá et al. 2014, 194). Zřejmě tvořil jeden z prvků fortifikačního systému, který vymezoval areál na pravém břehu řeky Svatky. Přesné určení doby vzniku a fungování příkopu je otázkou vyhodnocení z něj získaných nálezů. Pravděpodobně ho lze spojovat s existencí hradu brněnských knížat z 2. poloviny 11. století a 12. století, který bývá situován na levý břeh do ostrovní polohy mezi řekou a jejím severněji tekoucím vedlejším ramenem (pozdějším Svrateckým náhonem). Zcela vyloučit však zatím nelze ani variantu, že příkop opevňoval starší areál, který předcházal vybudování zmíněného knížecího hradu.

Archeologický výzkum doložil přítomnost objektů z 2. poloviny 12. století až 1. poloviny 13. století. Reprezentují aktivity z éry, v níž se starší osídlení začíná přetvářet do vrcholně středověké osady, nebo toto osídlení jistým způsobem vyznívá či zaniká a následně je nahrazeno novým osazením. Tento posun je součástí změny širšího geopolitického kontextu. Dominantním prvkem kraje se postupně stává město Brno, které se začalo rozvíjet od přelomu 12. a 13. století. Starobrněnský prostor s někdejším hradem ustoupil do pozadí (k problematice např. Doležel 2000, 172–175; Zapletalová 2009; Procházka et al. 2011, 515–522; Merta, Sedláčková 2013; Procházka 2013, 558–568; Kolařík et al. 2014).

Výzkum dokumentoval archeologický projev jedné z usedlostí zmíněné osady v jejím vývoji od 14. až do 20. století. Dosažené výsledky přinesly poměrně bohatou kolekci poznatků umožňující srovnání s informacemi získanými při výzkumech sousedních usedlostí, usedlostí z dalších osad brněnského regionu, ale také obecně sídelních jednotek příslušného období (Kolařík, Zůbek 2024).

Literatura

Černá, L., Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Sedláčková, L., Zůbek, A. 2014: Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 55(2), 171–205.